

Några intressanta lokaler i Ovansiljan II

Dan Broström
Kungsfågelv. 1A
79 432 Orsa
danb@wineasy.se

Karl Soop
Elinshillsv. 9
132 48 Saltsjö-Boo
surtur@wineasy.se

Denna fortsättning på vår tidigare artikel om Ovansiljan (Broström & Soop, 2000) rapporterar från ytterligare ett antal lokaler och beskriver några speciella fynd.

Tillägg: Texten har reviderats efter publiceringen med notiser inom klammer [].

I Ovansiljan I omnämnde vi fynd från **Sollerön** av en varietet av *Crepidotus applanatus*, växande på tall. Då detta värdträd är unikt bland brunmusslingar, och dessutom varieteten är synnerligen sällsynt, kommer här en närmare presentation.

Crepidotus applanatus (Pers.)Kumm. **var. *subglobiger*** Sing. (Färgbild i detta nummer, sid. xx)

Hatt 1–4 cm, njurlik, vitaktig till smutsvik blir brunare som äldre, något ullig i mitten, kant svagt strimmig, nedvikt.

Lameller vidfästa, vitaktiga blir bruna, tämligen täta.

Fot kort eller rudimentär, vitaktig till brun.

Kött vitaktigt, svag lukt.

Mikr.: sporer vårtiga, nästan klotrunda, 5–6,5 µm. Spp rostbrunt.

Fynd: Dalarna, Mora, Sollerön, Klikten, 1990-08-26, på tallstubbar, herb. DB1346.

Fyndet (en del av vilket deponerats på Riksmuséet) är det första i landet. Under 2000 gjordes ett nytt fynd av varieteten, nu vid Hedslund på västra sidan av Enån i Rättvik. Denna kollekt växte dock på en granlåga (2000-09-19, DB 00/174).

I förra avsnittet berättade vi vidare om **Siljansfors** och beskrev den sällsynta *Cystoderma ambrosii* (Bres.)Singer. Vi har senare fått veta att arten är funnen åtminstone en gång tidigare i Sverige (Böda, Öland, 1996, leg. Ingemar Andersson).

I Siljansfors har SLU försöksparker med olika slags träd på varierande marktyper. Här finns ett par områden med äldre skog, en grandominerad och en med i huvudsak tall, och det finns även en lärkplantage. Dessa områden är undantagna från avverkning och kan på sikt bli än mer intressanta från mykologisk synvinkel.

Från lokalen kan vi nämna:

Boletinus cavipes (hålsopp)
Tricholoma fucatum (rökmusseron)
Arrhenia lobata (kärrkantarell)
Hygrophoropsis olida (smultronkantarell)
Lyophyllum immundum
Cortinarius crassus (brödspindling)
Cortinarius ionophyllum (rutspindling)
Cortinarius leucophanes (gräddspindling)

4. Skräddar-Djurberga Fäbod

Skräddar-Djurberga är en gammal fäbod första gången nämnd i en inventering år 1663, då under namnet Diurbärgh. Den restaurerades under 60-talet och är i dag ett populärt turistmål med levande djur och servering. Den är belägen ca. 2,5 mil NO om Orsa på en höjd av cirka 400 m ö h. Här finns fina betesängar och i omedelbar anslutning till fäboden, en rik, grandominerad blandskog.

Hygrocybe pseudoconica Lange

(Färgbild i detta nummer, sid. xx)

Hatt 2–6 cm; torr, något hygroman, flackt konisk, blodröd, endast svartnande på spetsen, matt, slät.

Lameller ljusgula till orangegula, svagt svartnande, fria, egg ljusare.

Fot 4–9 cm × 4–8 mm, torr, blodröd på mitten, apex och bas vitgula, på några exemplar svartnande nedifrån, längsgående färad, slät.

Kött rödorange till vitgult, ingen lukt eller smak.

Mikr: sporer 11.5 × 6,5 µm, ± cylindriska.

Fynd: Dalarna, Orsa, Skräddar-Djurberga Fäbod, 1998-07-21, på betesäng, herb. KS-HY21.

Detta taxon anses allmänt vara en form eller varietet av den betydligt vanligare *H. conica* (Scop.;Fr.)Kummer, från vilken det avviker genom en intensivt scharlakansröd färgton (se fotot), som bara svartnar obetydligt. I själva verket svartnade kollekten knappast alls ens efter två dygn i kylskåp och en hel del manipulation. På betesängarna har vi vidare funnit:

Melanoleuca subalpina

Hygrocybe reæ (bitter vaxskivling)

Hygrocybe nitrata (lutvaxskivling)

Entoloma clandestinum

I granskogen bakom fäboden återfinns den ovanliga rödmusslingen *Entoloma byssisedum* och en del spindlingar, t ex *Cortinarius colymbadinus* Fr. (gröneggad spindling), *C. ionophyllus* Mos. (rutspindling) och *C. subferrugineus* Fr.

På komockorna härjar ett Eldorado av dyngsvampar, bl a skålsvampen *Peziza bovina* liksom olika *Psilocybe* (slätskivlingar), som *Ps. coprophila* och *Ps. subcoprophila*. Även här har vi funnit sällsynta hättingar, bl a *Conocybe magnicapitata* Orton, samt följande:

Conocybe singeriana Hauskn.

(Färgbild i detta nummer, sid. xx)

Hatt 10–30 mm bred, 20 mm bred, konisk till klocklik, varmt gulbrun till gulockra, som färsk strimmig nästan till mitten, något rynkad.

Lameller tunna, tämligen täta, blekgula från början sedan gulbruna.

Fot 50–80 × 2–4 mm, varmt gulbrun till gyllenbrun, med distinkt knöl 8–9 mm bred.

Mikr.: sporer 13–16(–17,5) × 7,5–9,5 (–10,5) µm, ellipsoida, tämligen tjockväggiga med stor groddpor. Basidier 4-sporiga. Cheilocystidier kägellika med avsatta medelstora huvuden, 3,5–5 µm breda. Kaulocystidier oregelbundna + hårlika cystidier (sektion *Pilosellæ*).

Fynd: Dalarna, Orsa, Skräddar-Djurberga, 1999-07-27, på kodynga i fäbodmiljö; herb. KS-BR125, DB 99/18.

Denna art kan påminna om *C. pubescens*, men skiljer på mindre sporer, varmare gulbrun färg, och hör dessutom till en annan sektion.

5. Andra lokaler

Alderängarna är ett nytt reservat, där Österdalälven begår några av sina mer hårresande krumsprång i form av skarpa krökar och hisnande raviner inte långt från Bonäsheden. Skogen är barrdominerad men här finns flera lövträdsarter ofta i nära anslutning till älven. Lokalen uppvisar ett flertal intressanta områden och här kan den som letar efter vedsvampar få sitt intresse tillgodosett.

Sarcosoma globosum (Schmid: Fr.) Casp. (bombmurkla). Denna egendomliga organism har dykt upp på flera ställen i Dalarna. Förutom den kända lokalen Enån vid Rättviksheden, där bombmurklan återkommer i stora mängder varje år, är den också känd från Gagneftrakten, och 1999 från en ny lokal i Borlänge (Hönsarvet). Samma år hittades den också för första gången vid Ämån i Orsa.

Urnula hiemalis Nannf. (vinterskålsvamp), växte i närheten av bombmurklorna.

Calocybe fallax (Sacc.) Redhead & Sing. (gullmusseron) är en liten, helt gul svamp, som lätt förväxlas med en *Gymnopilus* (bitterskivling).

Cortinarius aurantiomarginatus (Schäff.) Mos. Denna lilla spindling liknar *C. colus* (beskriven i föregående avsnitt), men är mörkare och velum är orangefärgat.

Bankera violascens (Alb. & Schwein.: Fr.) Pouzar (grantaggsvamp), växte bland barrförna under gran.

Sarcodon fennicus (Karst.) Karst. (bitter taggsvamp). Denna bittermandeldoftande taggsvamp växte under gran.

Lindänget är en betesäng och känd fågellokal nära Orsa som inom kort kommer att få skydd som ett naturreservat. Där har vi funnit bl a *Conocybe nemoralis* och många intressanta trådingar, t ex *Inocybe microspora* och *I. malenconii*. På betesmarken har vi hittat flera arter av släktet *Conocybe*, bl a *C. pseudopilosella*, *C. coprophila* och en möjlig *C. fimetaria*. Den sistnämnda liknar dock t.ex. *C. fuscimarginata*, och det gäller att se om de är konspicifika eller ej.

Här har vi också hittat en bläcksvamp som stämmer bra med *Coprinus pachyspermus*, vilket dock ännu ej har bekräftats. En annan intressant art, *Microglossum viride* (grön jordtunga), växte fuktigt i mossa och förna i en lövdunge.

Bergkarlås är en grandominerad barrskogslokal nära Mora. Här har vi funnit flera sällsynta spindlingar, bl a *Cortinarius meinhardii* Bon (äggspindling), *C. badiovinaceus* Mos., *C. odorifer* Britz. (anisspindling), samt följande:

Cortinarius balteatotomentosus Hry (sammetsspindling) (Färgbild, se sid. xx)

Hatt 5–12 cm, klibbig; mörkt gråbrun som ung, senare blekare med gulaktig ton, något fläckig med åldern; finfjällig till sammetsfiltig av små, tilltryckta tofsar; kanten fibrig, violett, bleknande med åldern.

Lameller länge med violett ton.

Fot jämntjock; vit till gråvit, tunt överdragen i violett på nedre halvan, basen mer gulbrun, apex med violett ton.

Velum violett, tunt; cortina vit.

Kött vitt till blekviolett, marmorerat mörkare gråviolett.

Reaktion: NaOH gult i kött och på fotvelum; guajak blågrönt; formalin triviale.

Mikr.: Sporer 10.5–12.5 × 6–7 µm, amygdaloida, medelvårtiga.

Fynd: Dalarna, Mora, Bergkarlås, 2000-08-25, i granskog, herb. KS-CO1139, DB 00/038.

Denna mycket sällsynta spindling inom undersläktet *Phlegmacium* liknar ganska mycket sin nära och vanliga släkting *C. varicolor* Fr., men karakteriseras av en mjukt fjällig till nästan luden hatt och mörkare, intensivt violetta färgtoner i lameller och kött. Sporererna är också väsentligt större, i själva verket ovanligt stora inom Balteati. Färgbilden i detta nummer illustrerar ett av de få dokumenterade fynden i Sverige, samlat i Tyresta Nationalpark (leg. K. Soop, herb. KS-CO220). T.E. Brandrud (1998) rapporterar endast ytterligare två fynd från Norden. Vi föreslår svenska namnet *sammetsspindling*, även om hatten ibland kan vara mer finfjällig än sammetsartad.

[Kollekten från Bergkarlås, som var knapp och i dåligt skick, har sedemera (genom DNA-analys) visats utgöra *C. varicolor*. Den avblidade arten kan vara obeskriven, eftersom molekylär analys visat att namnet *C. balteatotomentosus* är en synonym till *C. balteatus*.]

Referenser

Brandrud T.E., 1998: *Cortinarius* subgenus *Phlegmacium* section Phlegmacioides (= Variecolores) in Europe — Edinb. J. Bot. 55(1): 65-156.

Broström D. & K. Soop, 2000: Några intressanta lokaler i Ovansiljan I — Jordstjärnan 21(2): 3-10.

Crepidotus applanatus var. *subglobiger* (Fr.) Sacc. (forma). Dalarna, Mora, Sollerön, Klikten, 1990-08-26, DB 1346. Foto: Dan Broström.

Hygrocybe pseudoconica Lange. Dalarna, Orsa, Skräddar-Djurberga, 1998-07-21, KS-HY21. Foto: Karl Soop.

Conocybe singeriana Hauskn. Dalarna, Orsa, Skräddar-Djurberga, 1999-07-27, KS-BR125.
Foto: Karl Soop.

Cortinarius balteatotomentosus Hry. Södermanland, Österhaninge, Tyresta Nationalpark 1987-08-11,
KS-CO220. Foto: Karl Soop.